

Setinský, Jiří

[Nykryn, Jaroslav et al. Obchodní operace v československém zahraničním obchodu]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. G, Řada sociálněvědná. 1959, vol. 8, iss. G3, pp. 110-111

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/111413>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

čenského kapitálu. Záměnou nově vytvořené hodnoty se zálohovaným kapitálem vytvořil dogma, jež se stalo podle Marxe „orthodoxním článkem víry politické ekonomie“ a jež v různých variantách u mnoha buržoasních ekonomů existuje dodnes.

Neběží tu však jen o výčet nepřesností a omylů, neboť Smithovi slouží pracovní teorie hodnoty jen jako východisko rozdělování a jeho rozbor důchodů podává zřetelné členění sociálně ekonomických skupin buržoasní společnosti atd.; to vše jsou naopak kladné a historicky cenné stránky Smithova zkoumání a v nich také spočívá jedna z největších jeho zásluh.

Mohl by se dále ještě analyzovat Smithův výklad *Bohatství národů* a mohly by se znovu nalézat rozporné stránky jeho ekonomického systému a stejně dobře by se mohl zdůrazňovat jeho přínos a význam pro rozvoj vědy o hospodářském životě kapitalistické společnosti. Tu bychom jen snad již po sté interpretovali zevrubný rozbor Marxův, jemuž Smithova práce slouží jako jeden z důležitých pramenů a podnětů. A Marxovo dílo lze lépe a úplněji pochopit zvláště tehdy, jestliže projdeme myšlenkovým světem klasických předchůdců vědecké politické ekonomie.

Zdeněk Kirš

Nykrýn—Štěpán—Heřman—Kalinová:

Obchodní operace v československém zahraničním obchodu

(*Orbis, Praha 1958, str. 916, cena váz. Kčs 87,30.*)

Zahraniční obchod zaujímá v národním hospodářství naší republiky význačné místo, a proto se právem těší velké publicistické pozornosti. Kromě četných článků časopiseckých stojí za zmínku obě vydání velmi informativní brožury „Zahraniční obchod a výroba“ a úspěšná práce „Za vyšší efektivnost zahraničního obchodu“. Zejména však je třeba vyzvednout zdařilou učebnici kolektivu autorů Nykrýna, Štěpána a Heřmana „Technika zahraničního obchodu“, jež byla okamžitě rozebrána a přeložena do řady jazyků. Nyní přichází tento autorský kolektiv rozšířený o dr. Kalinovou s novým, rozšířeným a podstatně přepracovaným vydáním této práce pod názvem „*Obchodní operace v československém zahraničním obchodu*“, schváleným též jako vysokoškolská učebnice.

Kniha má tři části. V první se autoři zabývají po teoretické stránce pojetím a významem zahraničního obchodu v socialistické společnosti a vysvětlují podstatu i funkci státního monopolu zahraničního obchodu. Rozebírá se tu též zahraniční obchod v předválečné republice i v lidové demokratické Československu. V úvodní kapitole autoři správně korigují výklad funkce zahraničního obchodu v socialismu, podaný v prvním vydání učebnice „Politická ekonomie“, a zdůrazňují aktivní úlohu mezinárodního obchodu v národním hospodářství, zejména jakožto nositele a prostředníka mezinárodní dělby práce. Je možno podotknout, že by bylo bývalo vhodné na tomto místě doložit ciferný podíl zahraničního obchodu na národním důchodu i jeho význam pro některá hlavní odvětví.

V druhé kapitole se podrobně probírají organizační otázky československého zahraničního obchodu. Velmi dobře jsou zpracovány partie o vztazích mezi zahraničním obchodem a výrobou, kde se vysvětlují jak problémy decentralisace, tak také právní otázky zajišťování vývozních fondů.

V druhé kapitole se hovoří i o obchodních operacích s kapitalistickými státy. Velmi informativní je tu výklad o státních a jiných soudobých veřejných orgánech a institucích v současné době v zahraničním obchodu kapitalistických zemí, stejně jako o soukromých pomocných orgánech a institucích zahraničního obchodu.

V souvislosti s kapitalistickými metodami přímého a nepřímého vývozu a dovozu se autoři zmiňují též o afilacích a filiálkách. Hovoří se tu, že i Československo používalo i používá takových organizací a vyslovuje se názor, že by této formě měla být věnována pozornost zvláště ve stycích s méně vyspělými zeměmi. K tomu je třeba podotknout, že v některých zemích byly s afilacemi učiněny i velmi špatné zkušenosti. Proto se domnívám, že nelze v této otázce vyslovit nějaký ohavný názor, nýbrž že vhodnost či nevhodnost afilace je třeba posuzovat vždy individuálně pro každý jednotlivý případ, při čemž zvláště velký význam má současný stav a perspektiva politických styků s příslušnou zemí.

Přínosem pro řešení důležitých otázek zahraničního obchodu je stať o ochraně průmyslového vlastnictví zpracovaná dalším spolupracovníkem dr. Plecítým. Partii doplnil dalšími připomínkami prof. dr. Wenig, člen-korespondent ČSAV.

Obsáhlá kapitola je věnována obchodně politickým instrumentům zahraničního obchodu, při čemž se vysvětluje jejich těsná souvislost s obchodními operacemi. Podává se obecná struktura obchodně politických ujednání a vysvětluje se význam různých doložek. Cenný je paragraf o switchových obchodech, kde se v naší literatuře poprvé blíže píše o těchto komplikovaných transakcích.

V třetí části publikace se probírají obchodní operace se zeměmi socialistického tábora. Vykládá se organizace zahraničního obchodu s jednotlivými zeměmi, právní formy vzájemného styku na úrovni státní i na úrovni jednotlivých podniků, jakož i technika obchodu.

Poslední kapitola se zabývá ekonomickým rozбором operací v našem zahraničním obchodu. Po teoretické stránce je to patrně nejcennější přínos knihy a pochopitelně i nejnáročnější. Je třeba tuto kapitolu zvláště uvítat, neboť její problematika nebyla dosud souhrnně zpracována.

Práce je doplněna četnými textovými i grafickými přílohami, obsahujícími vzorkové texty písemné dokumentace, typické formuláře a schémata. To velmi zdůrazňuje pedagogický význam publikace, tím spíše, že četné dokumenty jsou otištěny v cizím jazyce.

Problematika, kterou se práce zabývá, nebyla dosud v takovém rozsahu zpracována ani u nás, ani v jiných zemích socialistického tábora. Přitom je třeba vyzvednout přísně vědecký ráz práce. Vyhýbá se pouhé popisnosti, která se v četných partiích nabízí, a snaží se vysvětlovat všechnu problematiku na základě teoretické politické ekonomie. Velmi cenným rysem knihy je i to, že vznikla z těsné spolupráce s četnými pracovníky v praxi. Jejím použitím jako učebnice je ovšem poněkud na závalu značný rozsah.

Ve stati o organizaci zahraničního obchodu SSSR se poukazuje na funkce sovětských obchodních zastupitelství, která uzavírají též sama kontrakty. Zdůrazňuje se výhodnost toho, neboť tato zastupitelství jsou součástí diplomatického zastoupení, a proto požívají soudní imunitu. Tento výklad bez bližšího vysvětlení není přesný a mate. Bylo by přece nemyslitelné, aby v případě sporu jeden partner požíval tak neobyčejných výsad proti druhému. Proto příslušný sovětský zákon o obchodních zastupitelstvích (z 13. září 1933) připouští vzdání se imunity pro spory z obchodních kontraktů uzavřených zastupitelstvem v těch zemích, kde byla o tom uzavřena mezinárodní smlouva nebo kde se sovětská vláda této imunitě vzdala jednostranným prohlášením.

Další připomínky se týkají působení hodnoty a hodnotových forem v mezinárodním obchodu. Na str. 89 se polemizuje proti názoru, že ve vztahu mezi státními velkoobchodními cenami a zahraničními cenami je možno přímo usuzovat na výhodnost jednotlivých cenových operací. Autor stati konstatuje, že záleží na vztahu hodnoty vyváženého zboží k hodnotě zboží dováženého. Z tohoto hlediska není prý důležité, zda zboží, nakoupené podnikem zahraničního obchodu od výrobního závodu za 5 měnových jednotek, je prodáno do zahraničí za 7,6 nebo 5 měnových jednotek. Důležité je, aby výměnou za zboží v hodnotě 5 měnových jednotek bylo dovezeno zboží v téže hodnotě. Je prý tedy lhostejné, zda prodáváme na zahraničních trzích určité zboží za 1 nebo za 10 měnových jednotek tak dlouho, dokud má zahraniční obchod možnost za strženou částku za zboží nakoupit zboží v odpovídající hodnotě.

S tímto pojetím působení zákona hodnoty v zahraničním obchodu lze souhlasit. Toto pojetí ignoruje vztah individuální hodnoty vyváženého zboží k světové hodnotě. I když ovšem nelze ze vztahu mezi zahraniční cenou a státní velkoobchodní cenou usuzovat o rentabilitě přímo, přece jen tu domácí velkoobchodní cena, korigovaná s ohledem na složku nadvýrobku, nakonec východiskem být musí. Uvedená teze zřejmě nepokládá peněžní formu za hodnotovou formu, nýbrž jen za jakýsi evidenční nástroj. V podstatě říká, že stačí dbát na souběžný pohyb vývozních a dovozních cen, aniž se zkoumá relace vývozních cen k výrobním nákladům. To však rozhodně nemůže stačit.

Na str. 398 se hovoří o světové ceně v tom smyslu, jako by to byla výlučně kategorie předmonopolistického kapitalismu a jako kdyby souvisela jen se soustavou zlaté měny. To není správné. Fakt je, že světová cena je výtvar světového hospodářství s jeho světovým trhem a že ten vzniká v plném rozsahu teprve v imperialismu. Na to poukazuje např. Kuczynski. V recenované práci se však o světové ceně píše tak, jako by ji imperialismus vlastně vylučoval. Je pravda, že monopoly a imperialistické ochránářství zasahují rušivě do světového trhu. Z toho však ještě nelze dedukovat, že nynější světová cena není „skutečná světová cena“. Jednotná tržní cena je vždy nakonec abstrakce a konkrétní ceny se od ní mohou lišit podle znalosti trhu u obou stran. Je nesporné, že integrace hospodářství kapitalistických zemí i obnovení konvertibility vytvářejí v současné době tendence k sjednocování cen.

Celkem je třeba recenovanou práci považovat za velmi zdařilé a úspěšné dílo. Je možno si jen přát, aby i ostatní obory úsekových ekonomik byly zpracovány co nejdříve formou stejně důkladných učebnic.